

Prof. dr hab. Daniela Szymańska
Katedra Studiów Miejskich i Rozwoju Regionalnego
Wydział Nauk o Ziemi i Gospodarki Przestrzennej
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu
ul. Lwowska 1, 87-100 Toruń
dani@umk.pl

Toruń, 17.09.2022 r.

RECENZJA

pracy doktorskiej mgr. Julii Kaczmarek-Khubnaia

pt. „Gruzja i jej regiony na poradzieckiej ścieżce rozwoju społeczno-gospodarczego: uwarunkowania, poziom oraz dynamika procesu”

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Instytut Geografii Społeczno-Ekonomicznej
i Gospodarki Przestrzennej, Zakład Geografii Ekonomicznej.
Poznań, 2022

promotor: Prof. dr hab. Tadeusz Strykowski - (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Instytut Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej, Zakład Geografii Ekonomicznej).

Promotor pomocniczy: Dr Cezary Mądry - (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Instytut Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej, Zakład Geografii Ekonomicznej).

Studia dotyczące Gruzji, Jej przemian społeczno-gospodarczych zwłaszcza w okresie poradzieckim są stosunkowo mało podejmowane w literaturze naukowej, w opracowaniach geografów społeczno-ekonomicznych. Więcej jest natomiast publikacji z zakresu politologii, przemian i walki politycznej o przywództwo w tym kraju. Dlatego podjęcie przez Doktorantkę tematu dotyczącego różnorodnych uwarunkowań i poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego Gruzji oraz jego dynamiki w kontekście koncepcji zależności od ścieżki (ang. *path dependence*) jest przedsięwzięciem nowatorskim i niezwykle trudnym do pomiaru i realizacji.

Doktorantka podjęła się aktualnego i niezwykle złożonego zadania badawczego. Należy podkreślić, że rozwiązała je bardzo dobrze. Rozprawa zawiera 238 stron (w tym 37 rycin, 16 tabel, 14 stron wykazu literatury - 175 publikacji, wykaz stron internetowych oraz dokumentów strategicznych i aktów prawnych, spis rycin i tabel, oraz 2 załączniki), cechuje ją logiczna i bardzo czytelna konstrukcja oparta na ośmiu rozdziałach i podrozdziałach. Tekst pracy charakteryzuje się merytoryczną spójnością, a wątki poruszane w dysertacji wiążą się ze sobą i płynnie „przechodzą” w kolejne wątki/rozdziały. Można powiedzieć, że rozdział służy rozdziałowi.

Praca Pani mgr. Julii Kaczmarek-Khubnaia konceptualnie osadzona jest w geografii społeczno-ekonomicznej, ekonomii, socjologii i politologii, a nawet niektóre jej wątki w psychologii społecznej. Autorka w niezwykle czytelny i przekonujący sposób przedstawiła cel rozprawy (którym jest pogłębiona analiza ścieżki rozwoju społeczno-gospodarczego Gruzji i jej regionów, ze szczególnym uwzględnieniem okresu transformacji systemowej), poszczególne pytania badawcze (na które znajdujemy odpowiedzi w kolejnych dobrze ustrukturyzowanych rozdziałach od 3 do 7 włącznie – kolejność rozdziałów wynika z kolejności sformułowanych 8 pytań badawczych).

Oceniając przedstawioną do recenzji pracę Pani mgr. Julii Kaczmarek-Khubnaia chciałabym dokonać tej oceny w czterech warstwach: teoretyczno-metodologicznej, metodycznej, empiryczno-poznawczej i aplikacyjnej oraz wskazać nowatorstwo pracy.

W warstwie teoretyczno-metodologicznej istotnym osiągnięciem Doktorantki jest fachowe omówienie ważnych koncepcji i ujęć badawczych istotnych z punktu widzenia

problematyki podjętej w pracy. Cały rozdział drugi recenzowanej pracy poświęcono właśnie omówieniu teoretycznego komponentu badań oraz wskazaniu które z koncepcji teoretyczno-metodologicznych są najbardziej przydatne w badaniach nad rozwojem społeczno-gospodarczym Gruzji i jej regionów. A zatem omówiła tu podstawowe pojęcia i ich różnorodne, niekiedy niejednoznaczne rozumienie, takich pojęć jak, np. „rozwój” a „wzrost”, „uwarunkowania rozwoju” i różne ich definiowanie, „region” – niejednoznaczność definicji, „transformacja systemowa”. Zaprezentowała główne założenia koncepcji zależności od ścieżki (ang. *path dependence*), która w recenzowanej rozprawie jest najważniejszą koncepcją teoretyczną wyjaśniającą opisywane procesy, i w jakim zakresie może być ona zastosowana w badaniach nad rozwojem społeczno-gospodarczym Gruzji i jej regionów. Doktorantka w dojrzały sposób i z wielkim znawstwem pokazała nie tylko różnorodne kwestie związane z operacjonalizacją pojęć ale także, jak już wspomniałam, omówiła koncepcję „zależności od ścieżki”, wskazując na jej pewne „ograniczenia” (s.28 i dalsze), na które powinien zwrócić uwagę każdy naukowiec chcący interpretować w kontekście tej koncepcji wyniki swoich badań.

Tak na marginesie, aż „ciśnie” się pytanie, czy zastosowanie tej koncepcji było konieczne, czy stosując klasyczne/tradycyjne podejście uwzględniające w analizach wieloaspektowe wskaźniki i miary rozwoju społeczno-gospodarczego Doktorantka nie uzyskałaby tych samych rezultatów. Oczywiście, nie jest to żaden zarzut, jest to tylko pewne stwierdzenie. Niewątpliwie od kilkunastu lat koncepcja ta stała się bardzo „modna” i często wykorzystywana, której doskonale omówienie znajdujemy nie tylko w pracach z poprzedniego wieku (Arthur, W. B., 1989, *Competing technologies, increasing returns, and lock-in by historical events*, Econ. J.,99(394) (1989), p.116,10.2307/2234208; David, P. A., 1985, *Clio and the economics of QWERTY*, Am. Econ. Rev.,75(1985), pp.332-337; North D.C., 1990, *Institutions, Institutional Change and Economic Performance, Political Economy of Institutions and Decisions*, Cambridge University Press, Cambridge (1990),10.1017/CBO9780511808678; Pierson, P., 2000, *Increasing returns, path dependence, and the study of politics*, Am. Polit. Sci. Rev.,94(2)(2000), pp.251-267,10.2307/2586011; Thelen, K., 1999, *Historical institutionalism in comparative politics*, Annu. Rev. Polit. Sci.,2(1999), pp.369-404,10.1146/annurev.polisci.2.1.369) ale także w najnowszych opracowaniach z lat dwudziestych XXI wieku (np. <https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2021.102425>).

W kontekście tej koncepcji rodzi się pytanie, które z krytycznych splotów wydarzeń/krytyczne punkty zwrotne, te endogeniczne, czy raczej te egzogeniczne bardziej wpływają na trajektorie rozwoju. Jest to kwestia coraz częściej podejmowana w literaturze, bowiem niektórzy badacze zależność od ścieżki często opisują jako brak „szoków egzogenicznych” (*exogenous shocks*). Czy istnieją nieefektywne „szoki”, czy wszystkie krytyczne sploty wydarzeń przełamują zależność od ścieżki. Bo jeśli nie skutkują, to oznacza, moim zdaniem, że w stanie zależnym od ścieżki zmiana trajektorii rozwoju nie może być osiągnięta od wewnątrz, i tu powinniśmy odróżnić zdarzenia warunkowe od szoków (w tym krytycznych punktów zwrotnych/krytycznych splotów wydarzeń).

Przedmiot badań oraz obiekt badań jest przez Doktorantkę bardzo dobrze rozeznany/uświadomiony. Układ pracy oraz schemat postępowania badawczego (s. 14) i jego osiem etapów są bardzo czytelne i logiczne, i mogą być wzorem dla podobnych tego typu opracowań, obejmuje on fazę studiów i koncepcji badawczych z wyznaczeniem zasadniczych pytań; fazę badań (ze wskazaniem i uzasadnieniem wyboru materiałów źródłowych i metod badawczych) i fazę analiz empirycznych (wszystkich wyników analiz uzyskanych zarówno przy użyciu metod ilościowych, jak i jakościowych) wraz z dyskusją uzyskanych wyników, wnioskowaniem (w tym odpowiedzi na postawione we wprowadzeniu pytania badawcze) i sformułowaniem rekomendacji dla polityki regionalnej w Gruzji (s. 213-214).

Oceniając rozprawę doktorską Pani mgr Julii Kaczmarek-Khubnaia pt. *Gruzja i jej regiony na poradzieckiej ścieżce rozwoju społeczno-gospodarczego: uwarunkowania, poziom oraz dynamika procesu w warstwie metodycznej* chcę podkreślić, że Doktorantka wypracowała czytelną i obiektywną metodę zbierania, opracowania i prezentacji badań, a zestaw użytych metod, tak w zakresie zbierania, jak i analizy danych jest jak najbardziej

poprawny i w pełni wystarczający. Jest to tym bardziej godne podkreślenia, gdyż w warunkach Gruzji i innych krajów proradzieckich dostęp do wiarygodnych danych, ich rozproszenie lub ich brak, trudności wynikające ze społeczno-kulturowych aspektów w pozyskiwaniu danych na podstawie badań ankietowych i wywiadów, nieufność wobec innych itp. są do tej pory bardzo odczuwalne. Dlatego uważam że jest to bardzo silna strona recenzowanej rozprawy. Pani mgr Julia Kaczmarek-Khubnaia wykorzystała w pracy zarówno dane zawarte w źródłach pierwotnych (wywiady kwestionariuszowe), jak i wtórnych (np. dane statystyczne opublikowane m.in. przez Narodowy Urząd Statystyczny Gruzji, Bank Narodowy Gruzji, Bank Światowy, Międzynarodowy Fundusz Walutowy, Fundację Bertelsmanna i in.; materiały kartograficzne; akty prawne, ekspertyzy, strategie i inne prace opublikowane przez rząd Gruzji lub organizacje pozarządowe, np. UNICEF, UNFPA oraz artykuły prasowe). Z rozprawy wynika, że Doktoranta zna różne techniki gromadzenia i przetwarzania danych, doskonale porusza się gdy chodzi o kartograficzną wizualizację danych i analiz (37 fachowo wykonanych rycin oraz solidnie wykonane opracowania tabelaryczne – 16 tabel). Z wielką odpowiedzialnością i znanstwem tworzy autorską bazę danych empirycznych opartą tak na badaniach ilościowych, jak i jakościowych. Doktorantka doskonale przygotowała pytania (w języku gruzińskim – załącznik 2) do kwestionariusza indywidualnego wywiadu pogłębionego (20 pytań). Ze znanstwem i odpowiedzialnością wykorzystała duży arsenał różnorodnych metod badań, zarówno tych ilościowych (podstawowe wskaźniki statystyczne, metody opisu zbiorowości statystycznej: średnia, odchylenie standardowe, współczynnik zmienności; wskaźniki dynamiki: przyrosty absolutne, indeksy łańcuchowe; metoda analizy współzależności zmiennych: współczynnik korelacji liniowej Pearsona; metody normalizacji zmiennych: unitaryzacja zerowana, przekształcenie ilorazowe oraz metoda porządkowania liniowego z wykorzystaniem uogólnionej miary odległości GDM1 Walesiaka), jak i jakościowych (metoda opisowa z zachowaniem chronologii: historyczno-opisowa; metoda porównawcza i studium przypadku), wszystko to po to by uzyskane wyniki badań, ich analiza były możliwie jak najdokładniej zinterpretowane i objaśnione.

Empiryczno-poznawczy wymiar rozprawy oceniam również bardzo wysoko, a analiza tu zawarta jest prawidłowa i wyczerpująca, dodatkowo jest ona weryfikowana w kontekście przedstawionych we wcześniejszych rozdziałach podstaw teoretycznych i koncepcji badawczych (min. koncepcji zależności od ścieżki - ang. *path dependence*, w ramach której zawiera się ujęcie nazwane krytyczne sploty wydarzeń - ang. *critical conjuncture*), uznanych przez Doktorantkę za najważniejsze koncepcje teoretyczne wyjaśniające opisywane procesy.

W warstwie empiryczno-poznawczej bardzo istotnym i niezwykle cennym osiągnięciem Doktorantki jest: pogłębiona/szczegółowa i solidna analiza ścieżki rozwoju społeczno-gospodarczego Gruzji i jej regionów, ze szczególnym uwzględnieniem okresu transformacji systemowej. Doktorantka pokazała krytyczny spłot wydarzeń (*ang. critical conjuncture*), który doprowadził Gruzję do „wybicia się” z radzieckiej ścieżki rozwoju i wejścia na nową (poradziecką) ścieżkę rozwoju społeczno-gospodarczego. Omówiła etapy transformacji systemowej po 2003 roku oraz pokazała stopień zaawansowania transformacji systemowej Gruzji na tle innych państw proradzieckich. Zidentyfikowała i omówiła główne uwarunkowania rozwoju Gruzji i jej regionów w okresie przemian systemowych, dokonała analizy i oceny obecnego poziomu i dynamiki rozwoju społeczno-gospodarczego regionów Gruzji, wydzieliła i omówiła główne typy rozwoju gruzińskich regionów oraz wskazała jaka jest obecnie społeczna percepcja i postrzeganie rozwoju Gruzji i jej regionów w okresie przemian systemowych.

Doktorantka w sposób kompleksowy i wieloaspektowy (a także interdyscyplinarny) dokonała analizy i oceny wyżej wymienionych zagadnień, co było do tej pory stosunkowo rzadko podejmowane w literaturze przedmiotu.

I tu od razu wskażę na nowatorstwo pracy: Praca doktorska Pani mgr Julii Kaczmarek-Khubnaia jest jedną z pierwszych prób identyfikacji czynników i uwarunkowań (egzogenicznych i endogenicznych) oraz kompleksowego ujęcia zagadnień związanych z rozwojem społeczno-gospodarczym Gruzji i jej regionów w okresie postsowieckim, Doktorantka identyfikuje i omawia różnorodne uwarunkowania, poziom oraz dynamikę tego

procesu. Należy tu podkreślić, że w badaniach naukowych problematyka rozwoju państw obszaru proradzieckiego, w tym Gruzji, kierunków transformacji społeczno-gospodarczej i politycznej zajmuje dość ważne miejsce, to jednak w dyskursie naukowym stosunkowo mało jest prac dotyczących Gruzji i jej regionów, które w sposób kompleksowy i wieloaspektowy z pokazaniem i identyfikacją uwarunkowań ujmowałyby te zagadnienia. Najczęściej są to prace dotyczące pojedynczych aspektów rozwoju (np. turystyki, rolnictwa, przemian politycznych). Z jednej strony jest to związane z trudnościami ze zdobyciem wiarygodnych materiałów, z drugiej z obawą przed spotkaniem się z nieprzychylnością ze strony władz, zwłaszcza gdy w wyniku badania stwierdzi się ogromne zróżnicowanie w rozwoju społeczno-gospodarczym poszczególnych regionów, co może być odebrane jako atak na jakiś konkretny etnos, tym bardziej że Gruzja zmaga się z problemem separatyzmu. Dlatego z wielkim uznaniem należy przyjąć rozprawę Pani mgr Julii Kaczmarek-Khubnaia, która mając rodzinne powiązania z Gruzją z jednej strony, mogła zidentyfikować nieoczywiste związki przyczynowo-skutkowe (zakorzenione w odmiennej kulturze, w odmiennych uwarunkowaniach historycznych i społeczno-kulturowych), z drugiej strony mogła spojrzeć na procesy rozwojowe „z zewnątrz” jako Badaczka pochodząca z kraju, w którym procesy transformacji społeczno-gospodarczej są bardzo głęboko zaawansowane i „wplecione” w gospodarkę światową. Do tej pory bowiem w literaturze naukowej nie było tak kompleksowego (można rzec interdyscyplinarnego) opracowania, w którym pokazuje się poziom i dynamikę rozwoju w ujęciu regionalnym analizując wszystkie *mchareebi*, i to nie na podstawie danych zagregowanych do „regionalnych grup” (co jest niekiedy stosowane przez Narodowy Urząd Statystyczny Gruzji, który łączy regiony najmniejsze, często borykające się z licznymi problemami strukturalnymi, z jednostkami większymi i zarazem lepiej prosperującymi, uniemożliwiając tym samym ocenę faktycznej sytuacji *mchareebi*, w tym skali istniejących dysproporcji regionalnych) ale na podstawie zbioru statystyk niezagregowanych (osobnych dla każdego z analizowanych *mchareebi*).

Z akademickiego obowiązku zwrócę również uwagę na pewne niedociągnięcia techniczne i niedopowiedzenia ze strony Autorki oraz zapytam o kilka kwestii, a mianowicie:

Uwagi techniczne – jest kilka literówek: np. s. 214 zamiast *maksymalnego otwarcia się*, jest *maksymalne otwarcie się*), podwójnych nawiasów lub podane są złe daty wydań pozycji literaturowych (np. Szymańska D. (red.), 2020, *Procesy i formy ruchliwości przestrzennej ludności...* podany jest błędnie rok, bowiem praca ta była wydana w roku 2000).

Niedopowiedzenia i pytania:

Doktorantka podkreśla, że badania dotyczą Gruzji i jej regionów – szkoda zatem, że np. zabrakło w rozdziale 4 i 5 (być może wynikało to z braku danych) informacji odnośnie PKB dla regionów Gruzji. Bowiem takie spojrzenie na regiony przez pryzmat PKB, znacznie pomaga zrozumieć dotychczasowe dysproporcje w rozwoju społeczno-gospodarczym tego kraju, gdzie nadal obserwuje się ogromny *makrocefalizm* stolicy kraju – Tbilisi (zarówno w sensie demograficznym, jak i gospodarczym). Wystarczy tu nadmienić, że w 2018 roku wg Narodowego Urzędu Statystycznego Gruzji udział Tbilisi w PKB Gruzji wynosił 51,7%, Imereti - 9,3%, Autonomiczna Republika Adżarii - 9%, Kvemo Kartli (Dolna Kartlia) - 7,8%, Samegrelo-Zemo Swanetia - 5,3%, Kachetia - 5,2%, Shida Kartli (Wewnętrzna Kartlia) - 3,9%, Samegrelo-Zemo Swanetia - 3,1%; Mtskheta-Mtianeti - 2,4% (<https://tabula.ge/ge/news/637462-mtliani-shida-produktis-nakhevarze-meti-tbilisze>), zaś w 2020 był on nieco niższy i wynosił 50,5%, na drugim miejscu znajduje się Autonomiczna Republika Adżarii z 8,9%, następnie Imereti z 8,4%, Kvemo Kartli z 8,0% i Samegrelo-Zemo Swanetia z 6,4% (<https://1tv.ge/news/saqstati-tbilisi-qveynis-mtliani-shida-produqtis-50,5-procents-qmnis/>).

W tym kontekście proszę Doktorantkę o odpowiedź na pytanie, w jaki sposób władze Kraju chcą rozwijać zapowiedziany w Strategiach zrównoważony rozwój kraju. Czy w planach strategicznego rozwoju przewiduje się zmniejszanie dysproporcji i zmniejszanie *makrocefalizmu* Tbilisi, aktywizując w „planistycznych zamiarach” regiony o niskim poziomie rozwoju i wolnym tempie zmian (wg typologii Autorki; Guria, Racza-Leczchumi i Dolna Swanetia – s. 210), czy są oddzielne plany strategiczne/strategie rozwoju dla tych regionów, zwłaszcza dla regionów o wysokiej „hermetyczności społeczno-kulturowej” np. w

zamieszkałej w ponad 50% przez Ormian Samcche-Dżawachetii, czy w Kvemo Kartli - Dolnej Kartli zamieszkałej w prawie 42% przez Azerów, gdzie często obserwuje się niechęć do współpracy (np. biznesowej) z „innymi” co stanowi znaczną barierę dla rozwoju społeczno-gospodarczego tych regionów.

Tak na marginesie, te wydzielone przez Doktorantkę 7 typów rozwoju regionów Gruzji – oczywiście w oparciu o wieloaspektowe wyniki analiz ilościowych, w kontekście pojedynczego komponentu, jakim jest PKB w kilku przypadkach nie potwierdza się. Co nie oznacza, że Doktorantka nie ma racji, że coś źle zrobiła, należy jednak z tego wnioskować, że to Adżaria ma bardzo wysoki poziom rozwoju i bardzo szybkie tempo zmian (typ A), zaś Tbilisi jest w typie B, co przy jego ogromnym PKB jest trochę zaskakujące. Tym nie mniej zróżnicowane tempo rozwoju poszczególnych regionów (jak słusznie podkreśla Doktorantka, s. 209) powoduje, że jednostki najlepiej rozwinięte coraz bardziej oddalają się od regionów najslabiej rozwiniętych, co pogłębia istniejące różnice regionalne.

Moje kolejne pytanie wynika ze zwykłej ciekawości: Na jakim etapie jest Gruzja jeśli chodzi o demokratyzację życia społecznego. Proszę o odpowiedź na to pytanie w kontekście powstawiania i rozwoju organizacji pozarządowych (*NGO -non-government organization*), bowiem jak wiemy pełnią one najróżniejsze funkcje - społeczne, polityczne, a także ekonomiczne, i stanowią zatem bardzo istotny element demokracji i kształtowania się społeczeństwa obywatelskiego. Czy są jakieś statystyki ile jest takich organizacji w Gruzji, i czy obserwuje się ich powstawanie w ścieżce rozwoju tego kraju, na jakim etapie one powstawały/powstają?

Kolejne pytanie brzmi: Z czego wynikają, czym uzasadnia Doktorantka tak ogromne zmiany postaw mieszkańców Gruzji wobec demokracji, bowiem w 2010 roku 71% ankietowanych uznało, że jest ona „lepsza od jakiegokolwiek innego systemu politycznego”, zaś w 2016 roku było to tylko 53% respondentów

I kolejne pytanie: Każde badanie naukowe jest pewnym procesem, którego wyniki przedstawia się na określonym etapie badań do publicznej weryfikacji naukowej. Ale każdy badacz wie, co należałoby w przyszłości podjąć dla dalszego pogłębiania swoich badań. Dlatego proszę Doktorantkę o wskazanie kierunków dalszych prac badawczych „nad Gruzją”, które Autorka rozprawy planuje prowadzić w przyszłości, w kontekście zmieniającej się rzeczywistości i nowych uwarunkowaniach społeczno-politycznych i gospodarczych (min. sytuacja pocovidowa, działania wojenne na Ukrainie).

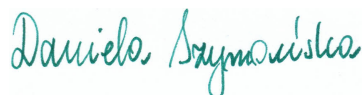
Praca doktorska Pani mgr Julii Kaczmarek-Khubnaia ma duży ładunek aplikacyjny. Doktorantka zdefiniowała i sformułowała rekomendacje dla polityki regionalnej oraz modelu rozwoju społeczno-gospodarczego Gruzji, które są doskonale przedstawione na stronach 211- 214. Dlatego uważam, że niektóre rozdziały pracy, z pewnymi skrótami winny być rozpowszechnione w języku gruzińskim. Tym bardziej, a jestem o tym przekonana, że zapotrzebowanie na wyniki tego typu opracowań jest bardzo duże, dlatego powinny one dotrzeć nie tylko do szerszego grona badaczy z Gruzji, ale i osób zajmujących się w samorządach różnych szczeblu problematyką rozwoju społeczno-gospodarczego i jego różnych uwarunkowań. Praca ta może być niezwykle użyteczna w tworzeniu różnych strategii rozwoju, tak na szczeblu krajowym, jak i regionalnym.

Reasumując, Doktorantka podjęła się bardzo trudnego i skomplikowanego zadania badawczego, wykonała je doskonale. Recenzowana praca wnosi bardzo istotny wkład do dyskusji na temat różnorodnych czynników i uwarunkowań oraz przemian i rozwoju społeczno-gospodarczego Gruzji i jej regionów. Należy podkreślić, że Doktorantka we wszystkich rozdziałach rozprawy przejawia bardzo wysoki poziom naukowy, wykazuje ogromną erudycję, fachowo operuje terminami i pojęciami naukowymi, perfekcyjnie wyjaśnia skomplikowane zależności. Autorka ocenianej pracy podjęła temat niezwykle aktualny i ważki, zarówno w sensie naukowym, jak i aplikacyjnym. Rozprawa prezentuje doskonały warsztat badawczy, wynika z niego dojrzałe postępowanie teoretyczno-metodologiczne, metodyczne oraz właściwa i kompetentna analiza oraz bardzo dobrze „rozeznany” przedmiot pracy i obiekt badań, oraz szeroka znajomość najnowszej literatury pozwoliła Jej na właściwą interpretację badanych zjawisk i zrealizowanie celu oraz uzyskanie odpowiedzi na

postawione w pracy pytania badawcze. Rozprawa charakteryzuje się logicznym układem i „czytelnością”, zaś jej recenzyjna lektura była przyjemną koniecznością pochylenia się nad interesującym studium z zakresu badań rozwoju społeczno-gospodarczego Gruzji. Jest to opracowanie bardzo wartościowe zarówno w warstwie empiryczno-poznawczej, jak i teoretyczno-metodologicznej, metodycznej i aplikacyjnej oraz jest ono pierwszą próbą kompleksowego i wieloaspektowego spojrzenia na czynniki i uwarunkowania rozwoju społeczno-gospodarczego Gruzji i jej regionów.

Wniosek końcowy

Uważam, że praca doktorska Pani mgr Julii Kaczmarek-Khubnaia pt. *Gruzja i jej regiony na poradzieckiej ścieżce rozwoju społeczno-gospodarczego: uwarunkowania, poziom oraz dynamika procesu* spełnia warunki określone w ustawie o stopniach i tytule naukowym w związku z art. 179 ust. 1 ustawy – Przepisy wprowadzające ustawę prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, i wnoszę do Rady Dyscypliny Geografia Społeczno-Ekonomiczna i Gospodarka Przestrzenna Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu o przyjęcie pracy i dopuszczenie Pani mgr Julii Kaczmarek-Khubnaia do dalszych etapów przewodu doktorskiego. Ponadto wnoszę do Tejże Rady Dyscypliny wniosek o stosowne wyróżnienie pracy.

Toruń, 17.09.2022 r.

.....
Prof. dr hab. Daniela Szymańska